

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Shemot

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

71

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10060

את אשר אהן ורחמתי את אשר ארחם :
כ ויאמר לא תוכל לראת את פני כי
לא יראני האדם וחי : כא ויאמר יהוה
הנה מקום אתי ונצבת על הצור :

כב והיה בעבר כבדי ושמתיד בקרת
הצור ושכתי כפי עליך עד עברי :

כג והסרת את כפי וראית את אחרי
רד ופני לא יראו : פ א ויאמר

חמישי יהוה אל משה פסל לך שני לוחת אבנים
כראשנים וכתבתי על הלוחת את הדברים
אשר תיו על הלוחת הראשנים אשר שברת :

ב והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל הר
סיני ונצבת לוי שם על ראש ההר :

ג ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל
ירא בבקר ההר גם הצאן והבקר אל ירעו
אל מול ההר ההוא : ד ויפסל שני לוחת
אבנים כראשנים וישלם משה בבקר ויעל
אל הר סיני כאשר צוה יהוה אתו וינח
בדו שני לוחת אבנים : ה ויחד יהוה בענן
ויחיצב עמו שם ויקרא בשם יהוה :

ו ויעבר יהוה על פניו ויקרא יהוה י

יהוה

רשי

שכינתיה

ואקרי בשמא דני קדמך ואהון למאן דאהון
וארחם על מאן דארחם : כ ויאמר לא
תכול למחוי ית אפי שכניתי ארי לא
יחויני אנשא ויתקיים : כא ויאמר יי הא

אתר מתקן קדמי ותתעמד על טנרא :
כב ויהי כמי עבר יקרי ואשוניך במעבת
טנרא ואנין במימרי עלך עד דאעבר :

כג ואגדי ית דברת יקרי ותחוי ורת
דבתרי וקדמי לא יתחוי : א ויאמר יהוה
למשה פסל לך תרין לוחי אבניא כקדמאי
ואכתוב על לוחיא ית פתנמאי די הוו על
לוחיא קדמאי די תברתא ב והווי זמין
לצפרא ותסק בצפרא לטורא דסיני ותתעמד
קדמי תמן על ריש טורא : ג ואנש לא
יסק עמך ואף אנש לא יתחוי בבקר טורא
אף ענא ותורי לא ידעון לקבל טורא ההוא :

ד ופסל תרין לוחי אבניא כקדמאי ואקדם
משה בצפרא וסליק לטורא דסיני כמא
דפקיד יי ויהי ונסיב גידיה תרין לוחי
אבניא : ה ואתגלי יי בעננא ואתעמד
עמיה תמן וקרא בשמא דני : ו ויאעבר יי

שכינתיה

רשי

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

שכינתיה

כ ואמר לית אפשר לך למיחמי ית סבר אפי ארום לא יחמיני אינשא ותקיים : כא ואמר יי הא אמר קמקו
 קדמי ותהי מעמד על טינרא : כב ויהי קמעבר יקר
 שכינתי ואישונך באפפדיא וטינרא ואני קמיקרי עלך
 עד ומו דאעבר : כג ואעבר ית פיתי מלאכי דמימי
 קמישמיני קדמי ותחמי ית הטור דבינא דתפיל אקר
 שכינתי ואפי אקר שכינתי לית אפשר לך למיחמי :

ירושלמי

ואטיל ית ידי :

א ואמר יי למשה פסל לך תרין לוחי אבניו הי בקדמאי וגוי : ב והיו זמני לצפרא ותיסוק לצפרא לטוורא
 קסינו וגוי : ג ואניש לא יסק עמוך ואוף אינש לא יתחמי בכל טוורא אוף ענא ותירי לא ירעו כל קביל טוורא
 ההוא : ד ופסל תרין לוחי אבניו הי בקדמאי ואקדם משה בצפרא ופליק לטוורא קסיני היקמא דפקיד יי ויהי
 תפסיב בידה תרין לוחי אבניא : ה ואתגלי יי בעניי אקר שכינתי ותתעבר משה עמיה פסו וקרא משה בשם
 מימרא ביי : ו ואעבר יי שכינתי על אפי וקרא יי
 יי אלהא בתמנא ותנא ארך רים יקריב בתמין קסיני
 למעבר

ירושלמי

ז ועברת יקר שכינתי ביי קדמוי וצלי משה ואמר יי
 אלהא

רשיי

להס (יא) : נקרת הצור . כריית הצור : ושכותי כפי . (ת"כפ ויקרא) מלאן שנתנה רשות לחמכלים לחמכלות רגמו
 ואני כמיומרי כמי הוא לדרך ככד על מעלה שאינו ידן לשוק עליו ככף ממש : (כג) והסירוהו את כפי . ואעדי ית דכרת יקרי
 כאתמלק הנהגת כבודי ונגנך קנין ללכת ממש ולהלן : וראית את אחורי . הראהו קשר של תפילין : (א) פסל לך . הראהו
 מחלס ספי ימין מתוך אהלו וחמרו לו הפסולות יהיה סך ממש נתיער משה הרבה : פסל לך . אתה שכתה הראשונות פסל לך אחרות
 משל לחלף שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות ונתן לקול השפחות ילא עליהם רע עמד שושבינה וקרע כתובתה אמר אם
 יאמר המלך להורגה חמרו לו עדין איכה אשתך כדק הולך ומלא שלא היה הקולול אלא מן השפחות כתיבה לה אמר לו שושבינה כתובלה
 כתובה אחרת שנקרעה הראשונה אמר לו המלך אתה קרעת אותה אתה קנה לה נייך חמר ואני אכתוב לה ככתב ידך כך המלך זה הקדוש ברוך
 הוא השפחות אלו ערכרב והשטנין זה משה ארוסתו של הק"ה ישראל לך כחמר פסל לך : (ב) גבון . מווסן : (ג) ואיש לא
 יעלה עמך . הראשונות על ידי שהיו כתשואות וקולות וקולות שלטה בהן עין רעה חין לך ריבמין הנניעות : (ה) ויקרא בשם
 ה' . מתרגמינו וקרא בשם דה' : (ו) יי . (ר"ה ין) מלת רחמים היא חמת קודם שיחטא ואחתי היא לאחר שיחטא וישוב : אל
 חף וי מדת רחמים וכן הוא חומר (תהלים כב) אלי אלי למה עזבתני ואין לומר למדת הדין למה עזבתני כך מנאתי במכילתא :
 ארך אפים . (סנהדרין קיא) מחרון חסונו וימנה ליערע שאל יעשה תשובה : ורכחסד . לזריבים קמד שאין להם זכות כל כך
 ואמת

באר רחובות דקדוקי רשיי

(יא) לדעת רשיי ככולם הוא השורש נקר וענינו ידועה (כל"ה לעכרין) רק לפעמים תבוא מ"ן השורש ופעמים חסירה מהמכתב
 והמדקדקים מודו ליה בשלשה הראשונות אבל כמלת קרתי אמרו דרשו קור ענין מקור אני קרתי (אין האכ גיגרוט) :

רשבים

(כג) ורלית את אחורי לאחר שאעבור על פניך כריתות ברית לרחות כעין העגל אשר כרתולשנים ויעברו בן בתרין . דרך עברה
 היו כורתים ברית : (ה) ויתלכעמו . עם משה שהיה נלכסם כדכתיב ונכת על הצור . ויקרא בשם ה' . הק"ה קרא בשםיה
 עובר

מכלל יופי

פ' רשו קרוב למהנה : (כ) כילא יראני . כא בפרוח
 גדול החת קמץ קטן והראוי יקאני :
 ותי . כמו ויהי והטעם כי מיד ימות . ויש אומרים כי מלת
 לא ישרת בעבור אחר וכן הוא כי לא יראני האדם ולא
 החי שהוא המלאך :
 (כב) (בנקרת הצור) . הוא מוקם המנוקד בצור כמערה
 לך (ו) (ורכחסד) . תאר סמוך עניו רבוי :
 לאלפים

יהוה אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד
 ורחמי ואמת: ז נוצר חסד לאלפים נשא
 עון ופשע וחטאה ונקמה לא ונקמה פקד עון
 אבות על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים
 ועל-רבעים: ח וימחר משה ופקד ארצה
 וישתחו: ט ויאמר אס-נא מצאתי חן
 בעיניך אדני ולך-נא אדני בקרבנו כי עם-
 קשה-ערה הוא וסקחת לעוננו ולחטאתנו
 ששי ונחלתנו: י ויאמר הנה אנכי כרת ברית
 נגד כל-עמך אעשה נפלאות אשר לא-נבראו
 ע בקר-הארץ ובכל-החיים וראה כל-העם
 אשר-אתה בקרבו את-מעשה יהוה כי-נראה
 הוא אשר אני עשה עמך: יא שמר-לך
 את אשר אנכי מצוך היום הנני גרש מפניך
 את-האמרי והכנעני והחתי והפרזי והחוי
 והיבوسی: יב השמר לך פן-תכרת ברית
 ליושב הארץ אשר אתה בא עליה פן-יהיה
 למוקש בקרבך: יג כי ארתי-מוצחתיכם
 תחצון ואת-מצבתם תשבירו ואת-אשכני
 תכרתון: יד כי לא תשתחוה לאל אחר
 כי יהוה קנא שמו אל קנא הוא: טו פן-
 תכרת ברית ליושב הארץ ונגני אהרני אלהיהם
 מצוח ק"א
 וזבחו
 לטענות עממיא ארי יי קנא שמיא אל קנא הוא: טו דלמא-תגור קיים ליתייב ארעא
 ויטעון

שכינתיה על-אפודי וקרא יי אל-ה
 רחמנא וחנונא מרחיק רגז ומסמי למעבד-
 טבנן וקשוט: ז נטר טיבו לאלפי-דרין
 שביק לעונן ולמרוד ולחובין סלח-לך-תיבין
 לאורייתיה-ולדלא-תיבין לא-מוכי מסער
 חובי אבהון על-בני ועל-בני-בנין קרין
 על-דר-תליתאי ועל-דר-רביעאי:
 ח ואוחי משה וברע על-ארעא וסגיד:
 ט ואמר אס-כען אשקחית רחמין קדמך
 יי תהד-כען שכינתא-דיי ביננא ארי עם-
 קשי-קדך הוא ותשבוק לחובנא ולחטאנא
 ותחסננא: י ויאמר הא אנא גור קיים קדם
 כל-עמך אעביד פרישן דלא-אתבריא
 בכל-ארעא ובכל-עממיא ויחוי כל-עמא
 דאת ביניהון ית-עובדא-דיי ארי-דחילו הוא
 דאנא עביד עמך: יא טר-לך ית דאנא
 מפקדך יומא-דין הא-אנא מחרידך מן-
 קדמך ית-אמוראי וכנענאי וחתאי ופריואי
 וחינאי ויבוסאי: יב אסתמר לך דילמא
 תגור קיים ליתייב ארעא די-את עליל עליה
 דלמא יהי-לתקלא בינך: יג ארי ית-
 אגריהון תתעון וית קמתהון תתברון וית
 אשריהון תקצצון: יד ארי לא תסגוד
 לטענות עממיא ארי יי קנא שמיא אל קנא הוא: טו דלמא-תגור קיים ליתייב ארעא
 ויטעון

(ר"ה יז): ואמת - לשלם שכר טוב לעושי רצונו: (ז) נוצר חסד - שהאדם עושה לעניו: לאלפים - לשני אלפים דורות
 טעות - חלו הדורות - פשעים - חלו במרדיו האדם עושה להכעיס: ונקמה לא ינקמה - לפי פשוטו משמע שאינו מוותר על השון
 לנמרי חלא כפרע עומנו חעט ונעט וק"ד נקמה הוא לשכיס ולא ינקמה לשאינו שכיס (יובא פז) פוקד עון אבות על בנים - כשאיננו חסידים
 חותיהם בידם שכר פוקד בעקרת אחר לשנתי: ועל רבעים - דור רביעי גמולת מדה טובה מרובה על מדת מרעכות אחת לחמט
 קיאות

למערד חסד וקשוט : : גטיר חסד וטיבו לאלפי דרין
שרי ושיבוק על חובין ומעבר על מרודין וקפפר על
מטאין סלח לדמייבין לאוביבא ולדלא מייבין לא מצוי
ביום דינא רבא מבער חובי אבתו על גנין מרודין על בר
תדיחא ועל רביעאי : ח נאחתי משה ונתן על ארעא
וסגיד : ט ואמר אין בקעו אשקחירי בתמין קמך :
מך גדון שקיעת יקרך : ביינא ארום עם קשי קבל הוא

אלקא רחמנא ונתנא רחיק רגו וקרוב בתמין ומסא
למעבר חסד וקשוט :

גטיר טיבו לאלפי דרין שרי ושיבוק לחובין ולסידתני ומוביא
לא מופי : ית חייבא ביום דינא רבא ומפפר חובי אבתו
בשיעו על גנין מרודין על בר תדיחא ועל בר רביעאי :
ונרין משה ונקד על ארעא ואורי ושבח :

ותשבוק לחובנא ולחטאנא ומתסנינא ית ארעא בתמימית דלא השלחפינא בעם אוהבו :
: ואמר הא אגא נגר קים דלא אשלחיי עמא דרין בעם אוהבו כרם מינך יפקרו ארבלויסין דצדוקין קביל קר
עמך אעביד פרישו לחון בזמן דיהבין בשבייתא על גמרוות בגל ואפילו קיננו מתמין ואשרינו מן לגיו לנתר סמבטין
וקחינו פרישו לא אפתרין בגל בירי ארעא ובכל עממיא ויהמון כל עמא דאנת שרי בימיון קיימא יהוא ית
עובדא דיי ארום דחיל הוא דאנא עביד עמך : יא טור לך ית מזה דאנא מפקיד לך יומא דין האנא מרודך מן
קמך וגו : יב איתמר לך דילמא תגור קיים ליתבי ארעא דאנת עליל עלה וגו : יג ארום ית איטרידון
וגו : יד ארום לית לכוון רשו למקוד לאלה איתבו ארום : קנאי ופורעו שמייה אדה קנאי ופורעו הוא :

טו דילמא תגור קיים ליתבי ארעא וקטעו דתמ טענתהו וידקתו לטענתהו וצמנון לך ותיכול מן דיקת
טעוהוון

רש"י

עלות שמחה טובה הוא אומר נזר חסד לאלפים : (ח) וימהר משה - כשראה משה שככה עוכרת ושניע קול הקריאה וידו וישתחו :
(ט) ילך נאה בקרבנו - כמו שהכחשת מחמת שאתה נזר : עזרא יס קשה עורף הוא וימרוכך וחזרת עלולת פן אכלך בדרך
אתה תסלח לעובדי וגו' יס כי במקום חס : ונחלתנו - ונתנו לך לנחלה מייסדת ויהי חקשת ונפלינו אינו עמך שלא תפסה שכנת על
החיות ע"א : (י) כורת ברית - עלולת : אעשה נפלאות - לזון ופליטו שיהיו מוכלים בנו מכל החיות ע"א לזאת שהיה
שכנת עליהם : (יא) את האמורי וגו' - ו' אומות יש לחוכי הנרגשי עמד ופכה מכניהם : (יג) אשריו (ע"ז מ"ד) הוא
אלן יעובדים אותו : (יד) קנא שמו - מקנא ליפרע ואינו מותר ויהי כל לשון קנאה אומה כנחמתי ופרע מאיכוני : (טו) ואכלת
מזבחו - כמכור אתה שאין עונש כחכילתו ואינו מעלה עליך כמורה כעבודתם שזתוך כך אתה כל ולוקח מזבחותיו לכניך (כ"מ ח') :
חדש

רשב"ם

עובר כסס כמו שהולך ומפרש : שכן כתיב למעלה וקראתי כססה : נזר : (ח) וימהר משה - משראה הק"כ עובר ושניע קולו וייד
אתה ללשנת חיות : (ט) כי עם קשי עורף הוא : יכול איה ללכת בקרבנו עתה שסולחן ורמזן אתה : (י) הנה אכני כורת
ברית

מכלל יופי

(י) (לא' פים) - למד השמוש בקמין ובר שאר
לא' פים בפתח : (וחטא) - בהרגש : ונקח ר' א
יקח - מענין חסדים כד נקיכפם מיוסר ונקיון
ענים ופירו ו' לא ינקח את האדם מן העון מכל וכל אף על
פיש הוא נושא אלא יעניש את האים מעט כדי ליסרו
ולהשיכו לדרך טובה - ורז' לפירשו מנקה הוא לישיבים
ואינו מנקה לישיבים שבים : (ט) (כי עם קשה עורף
הוא) - מלת הטעם ופירשו לפי שאמר הקב"ה הנה אנכי
שלח מלאך לפניך אל המרבו כולא ישא לפשעכם אמר
משה ילך נא' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא ומתמידים
הם לחטא ואם תשלח מלאך
לפנינו ויהוא לא ישא
לפשעינו כרגע נהיה כלים
וישפראים חף על פי שנים קשה
עורף הוא וכמוהו וסלקת לעוני

כי רכ הוא רפאה נפשי כי אבל צריך שתלך אתה ואם
מטאתי לך : יחטאולך וסד'תת לעינינו
ולחטאתנו ופירוש ונחלתנו
הנחל אותנו שנהיה נחלתך כמו שאמר כי חלקה' עמו יעקב
הכל נחלתו וכו' והם עמך ונחלתך והפועלות בקל יוצא אל
פעול אחר לכד והוא הנחלה : ערף - הוא אחורי הפנים
וכו' אמרו רז"ל ערף דלהי פנים : (י) (נגד כל עמך אעשה
נפלאות) - פירש הר"קס כי שתי אותות אמר לו בפסוק
הזה קרינת פני משה והוא מק שאמר כי נורא הוא אשר אני
עושה עמך ועמידת השמש ליהושע והוא מה שאמר נד כל
עמך אינישה נפלאות ונתנו לו אות קרוב והאמין באיר' רחוק
וזהו מה שכתב בשם יחזעי הלא היא כתובה על ספר
הישר והוא ספר תורת משה : (יג) (אשריו) - כל יעץ
שעובדיו

שמות לר כי תשא

אוונקלוס

תבחו לאלהים וקרא לך ואבלת מזבחיו :
 טז וקחת מבנתיו לבגד ונתנו בנתיו אחרי
 אלהיהן ונתנו את בגדי אלהיהן :
 יז אלהי מסכה לא תעשה לך :
 יח את-תג המצות תשמר שבעת ימים
 תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש
 האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים :
 יט כל-פטר חסם לי וכל-מקנה תזכר
 פטר שור ושה : כ ופטר תמור תפדה
 בשנה ואם-לא תפדה וערפתו כל בכור
 בליך תפדה וקראו פני ריקם :
 כא ששת ימים תעבד וביום השביעי
 תשבת בהריש ובמציר תשבת : כב ונתן
 שבעת תעשה לך בכורי קציר חטים וחרג
 האסיף תקופת השנה : כג שלש פעמים
 בשנה יראה כל-זבורך את-פני האדן והנה
 אלהי ישראל : כד כראורישי גוים מפניך
 והרחבתי את-גבלך ולא יתמד איש את-
 ארצך בעלתך לראות את-פני יהנה אלהיך
 שלש פעמים בשנה : כה לא תשחט
 על

קמץ בוק

מצוה ק"ב

וישעון בחר טענותיהן וידבחו לטענותיהן
 ויקרון לך ותיכול מדבתיהן : טז ותפס
 מבנתיהן לבגד וישעיו בנתיהן בחר טענותיהן
 וישעיו נת-בגד בחר טענותיהן : יז ותתקן
 דמתקא לא תעבד-לך : יח ית-תג
 דפטינא תשר שבעא יומין תיכול פטינא
 כמא דפקידתך לזמן ירחא דאביבא
 בירחא דאביבא נפקתא ממצרים : יט כל-
 פתח ולדא דילי הוא וכל-בעירך תפדה
 פקדיש בכור תור ואמר : כ ובוכרי
 דחמרא תפרוק באימרא ואם-לא תפרוק
 ותנקפיה כל-בוכרא דבנדתפרוק וקרא
 ותחזון קדמי ריקנין : כא ששת יומין
 תפלה וביומא שביעאה תנוח בנורעא
 ובחצדא תנוח : כב ונתא דשבויעא תעבד
 לך בכורי חצר חטין ותנא דבגנשא במפקא
 דשתא : כג תלת זמנין בשתא ותחזון קלי
 דבורך קדם רבון-עלמא יי אלהא דישאלא
 כד אבי-אתריך עממין מן-קדמך ואפתח
 ית-תחומך ולא יתמיד אנש ערת-ארעך
 במסקך לא תחזאה קדם יי אלהך תלת זמנין
 בשתא : כה לא תכוס על-חמייג דם-פסחי ולא יביתון לצפרא בר-מפדבתא

תרבי
 דשיי
 (יח) חדש האביב - חדש הכיכר שהתבואה מכבדת בשלושה : (יט) כל פטר דחפלי - חלום : וכל מקנה תזכר וגו' - וכל
 חקך אשר תזכר בפטר שור וזה אשר יפטר וזכר את רחומי : פטר - לשון פתיחה וכן (בשליח) פטר מים ראשית - פדון מ"ו של מוט
 לשון נקבה היא מוסב על היולדת (כ) : (כ) ופטר חבור - ולא חלף כהנהגה : הפדה בשנה - נותן מה לבתן והוא חוק
 כד כהן ופטר חבור מותר בעבודה לבעלים : וערפה - עירטו בקופין הוא הססיד עטון בהן לעיך יופסד חומו : כל בכור בכין תפדה -
 חוסבם שלשים כדיומו תלוב מנאנוד (כמדבר ה) וכדיועבו חדש תפדה : ולא יראו פני דיקם - לטי ששטו של וקרא דכר כפני עממו הוא
 וחינו מוסב על הכסור שאין כוונת כסור ראיות כנים אלא אזכרה אחרת היא וכשתעלו לרגל לראות לא יראו פני דיקם מזה עליכם להטיל
 עולה ראית פנים ולכו מדרש כריותא וקרא יתד הוא ומויפה לגורם מה ללמד על הענקתו של עבד עברי מהוא חמשה שלשים וכל דין וחק
 כעין כסור כמסכת קדושין (דף יז) : (כא) בהריש ובקציר - למה מוכר מדיש וקצירי מרבותינו אחרים על חרית של ערס סביעל
 פלכנס

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

ק"ב

טו ומיטב מבנההון לנגד ובר טענין בנההון דבר טענין מבענין ארף ית בנגד דבר טענין מהו :
ט בתלו דמקמא לא תעקרו לכוו : יח נתא דפטיכיא הנטרון שובעא יומין חיכול פטירי חקמא

ירושלמי

קד קדמוי פלתי ובלא הפרשון לישימי כל פטיריכו דכרנא
קדמוי פלתי מלרא דתורא ודאיקרא :
עמי בית ישראל לית אהון בשאין למינמי : אלקהכז
בזמניו מן כל מצנה :

דפמיך לזמן נקרא דאפיקא צרום בנקרא דאפיקא
בנקרו פריקין ממצבנס : יט כל פתח ובלא דילי
הוא וכל בערך פקדיש מנהון דכרנא דתורי ואקרו :

כ ובוקרא דמקמא מקרוק באיקרא ואין לא תפרוק
ומנקמיה בקרפין וכל בוקרא דכך מקרוק וכל ותממו
קדמוי דקנין : כא שימא יומין הפכה ובוקרא

שביעאה הנהם רביבא דבתקרא הנהם : כב ותנא דשכונא תעביד לך בנבון בבורי תצד מינשין ותנא וגוי :
כג מלת זמנין בשמא ותממיין כל דכודך וגוי : כד צרום איתרין וגוי בנמו מיקוד לאתמקמא קדם : אלקה

ירושלמי

לא תכסת על תמיש איבם ניקפת דפסקה לא יבית מן
בישרא

פלר זמנין בשמא : כה לא תכסתן קדם עד לא
תכסתין תמיש נקפת פסחי ולא יביתון לצפרא בר מנדקתא
תרי

רשי"י

הכנסם לשיעית וקציר של שביעית היואל למואל שביעית ללמדך שמוסיפין ממולעל הקדש (ר"ה ט) וכד חשמינו שתימים תעבוד
וכיום השביעית ששכות ומכודת ו' הימים שהתדתי לך יש שנה שהחדש והקציר אסור ואין לך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר
(ויקרא כה) שדך לא תורעלנו ו' לא שחימודכר אלא כשבת וחריש וקציר שהוכר בו לומר לך מה חריש דשותיך קציר דשותיך לא קציר העומר
ט הוא מלוא ודוחה את השבת : (כב) ביכורי קציר חטים - שאתה מכיא כושיי הלחסי מן החטים (ר"ה כא) : בכורי - שהיא מנחה
ראשונה כהנה מן החדש חטים למקדש כי ומנחת העומר הכא בפסח מן השעורים היא : דחג האסיף - כוון שאתה אסוף תבואתך מן
השדה לבית חסיפה זו לשון הכנסה לבית כמו (דברים כב) כל זכורך - כל הזכרים שכן - הרכה מלות בתורה נאמרו וכפלו ו'ס מהם שלש פעמים
וארבע לחיים ולעגום על מנין לאוין שבהם ועל מנין עשה שבהם : (בר) אורישי - כתרוננו אתרין וכן (דברים ב) החלרש וכן (בבבב לב)
זוהי את האגור ולפון גרושין (ג) : והדחבתי את גבולך - ואתה דחוק עבית הכחירה וזאת יכול להיות לכך את
קובע לך שלשה רגלים הללו : (כה) לא תשחט וגו' - לא תשחט את הפסח זבדין חתן קיים אזהרה לשחט או לזרוק או לאחד מכל
מקורה (פסחים טג) : ולא לין - כתרוננו חין ליה עוועלת כראש המזבח ואף ליה אלא כעמוד השחר : זבה חג הפסח - אמורד
ומלך

באר דחובות דקדוקי רשי"י

(יב) דהא בודאי חין לפרש ה' כמלת תוכר נוכח לוכר (הוא מעשה חלשט דין מקנה לאוין נוויין חין וכר) וכי בדדיה תליא מלת
לאליד ווקעזוכר לכן קלאר תיו של תוכר לשון נקיבה היא זקלי על הכהה היולדת (דיח בהמה ווערס נוויין חין וכר) :
(יג) משום דכמלת אורישי הוא המורש יוש ועל הרום מורה שורש זה ענין ירושה (כל"א ערבין) דלא יתכן לאן לכן קלאר דזה הוא
בתרגומו אתרין וכן דכרין ר"ל גע ערובין (כל"א אפר טריוכין) : (ד) הולדת

דש"ס

ברית על זאת שאלך עומס : ונס את הדבר הזה אשר דכרת לעשה שחמרת וכפליה חני ועמך - שנגד כל עמך לעשה לך הפלאה וראש כל
הינם את הגדולה שאני עומס עמך כי מורא כדכתיב ויראו מנשת אליו - ונתיב ויראו בני ישראל את פני עשה כי יקרו וגו' : (ב) כל פטר
דמס לי - לפי שעי' חכת בכורות נתקדשו כל כבוד ביניהם ממצרים נכתב כאן : (גא) שתי ימים תעבוד - עבודת קרקע כדכתיב
בית עבוד את האדמה - עובד אדמתו וסכע לחם - כחריש וקציר תשבות שהיא חסונה ועדיכס לכריות וכ"ש שאר מלאכות :
(כג) את פני האדן - ככר פירשתיו כוללה החשפטים :
לא

מכלל יופי

שעבודין אותו או נוטעים אותו לכבוד מי שעובדים אורנו
יקרא אשרת : (יח) אשר צויתך - תחסד הכף כבאשר
צויתך : (יט) (חזק) בנין נפעל מיראה כל
זכורך - והוא בודד וכא כבאן מוקנה לישון נקבה כ"ל
היה נזכרת שיהיו נפשיים הזכרים ממנה : (כב) (חג)
האסיף - נקרא בן לפי שאופסין או הקציר והבציר זכר

הפירות לבתים מפני הגשמים : (חקופת השנתי) - שרשו
קוף והוא מענין כי הקיפו ימי המישה ויקף וקוף בענין אחד
זהו ענין סבוב ואמר תקופ השנה על הקופת השמש שישוב
במקום השנה לתקופתו : (כה) (לא תשחט על חסידך
זכתי) - לא תזכה וזכח ולא מורוק דמו על חסידך ואתה
המקרא

שמה ק"ג

שביעי

מפסיר

על-חמץ דם-זבתי ולא-ילין לבקר ובה-חג
 הפסח : כו ראשית בכורי אדמתך
 תביא בית יהוה אלהיך לא-תבשל גדי
 בחלב אמו : פ כו ויאמר יהוה
 אל-משה כתב-לך את-הדברים האלה כי
 על-פי הדברים האלה כרתית אתך ברית
 ואת-ישראל : כח ויהי-שם עם-יהוה
 ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל-
 ומים לא שתה ויכתב על-הלוח את דברי
 הברית אשרת הדברים : כט ויהי ברית
 משה מהר סיני ושני לוחות העדת ביד-משה
 ברדתו מן-ההר ומשה לא-ידע כי קרן עור
 פניו בדברו אתו : ל וירא אהרן וכל-בני
 ישראל את-משה והנה קרן עור פניו ויראו
 מנשת אליו : לא ויקרא אלהם משה
 וישבו אליו אהרן וכל-הנשאים בעדת
 וידבר משה אלהם : לב ואחר-כן נגשו
 כל-בני ישראל ויצום את כל-אשר דבר
 יהוה אתו בהר סיני : לג ויכר משה מדבר
 אתם ונתן על-פניו מסוה : לד ובבא משה
 לפני יהוה לדבר אתו יסיר את-המסוה עד-
 צאתו ויצא ודבר אל-בני ישראל את אשר
 יצוה : לה וראו בני-ישראל את-פני משה

כי

רשי

חריב-יבסת-חנא דפסקא : כו ריש בכורי
 ארבע תית לבית מקדשא בני אלהך לא-
 תיכלון בשר בחלב : כו ויאמר יי למשה
 כתב-לך ית-פתגמא האילין ארבע על מימיו
 פתגמא האילין גורית עמך קיים ועם-
 ישראל : כח והנה-חמן קדס-יו ארבעין
 ימין וארבעין לילון לחמא לא-אכל ומיא
 לא אשתי וכתב עד-לוחיא ית-פתגמי
 קיימא עשרא פתגמין : כט והנה כד נתת
 משד מוטרא דסיני ותרין לוחי דסדוהתא
 בידא דמשה במיחתיה מן-טורא ומשה
 לא-ידע ארי סג ניו-יקרא דאפוח
 במלכותיה עמיה : ל והוא אהרן וכל-בני
 ישראל ית-משה והא סגי ניו-יקרא דאפוח
 ודחילו מלאתקרבא קותיה : לא וקרא
 להון משה ותבו לותיה אהרן וכל-רבבא
 בכנישתא ומליל משה עמהון : לב ובתרי
 כן אתקריבו כל-בני ישראל ופקדון יח-כל
 די מלל יי עמיה בטורא דסיני : לג ושיצי
 משה מלמלקא עמהון ויהב עד-אפוחיה
 אפי : לד וכד-עלל משה לקדם יי למלקא
 עמיה מעדי ית-בית-אפוחיה עד-מפקיה נפק
 וממליל עם-בני ישראל ית-דמתפקד :

לה וחזן בני-ישראל ית-אפי משה ארי

סג

ומכאן חשב לומר לכל הקטר חלבים ואחרים : (כו) ראשית בכורי אדמתך - משכנת חמין האיוונים שבח ארץ (דברוסק)
 ארץ חטה ושעורה ופניו ודב הוא דבש חמרים : לא תבשל גדי : אזהרה לבשר בחלב ושלמה פתח כיום בזה ה אחד לחייל וחדד לילוא
 אחד לחיסור כישול (חולי קטן) : גדי - כל ודך כשחוט יחף עגל וכבש וזוה שהיגך לפר שכמה וקויות גדי וזו לאדה סגדי סיס
 כל יוקים כשחוט : בחלב אמו - פרט לעוף שאין לו חלב סין חיסורו מן התורה חלה מדברי ספרים : (כו) ארית הדברים
 האלה - ולא אתה דשאי לכתוב תורה שבעלפה : (כט) ויהי ברית משה - כשהביא לוחות אחרות ציוס הכפורים : כיקרן
 לשון

חביו נקפת פסקתא : כו שירי ביקרת פירי ארעבון
מיתתו לבית מוקדשא בני אלהבין לית אתון רשאין לא
לקבשלא ולא למיכול בשר וחלב מריהון מערבין פתרא
דלא יתקוף רונין קבון ואירשין פירי אילניכו עם ביקרא
בלבלוביהון וטרפיהון פתרא : כו ואמר : למשה
בתוב לך נח פתגמא האילין ארום על מימר וגוי :

בישרא רי תכסין כלילי וקמא טבא קדמא דפסקא מן
במשא עד צפרא :
שירי ביקרת עללקכו מיתון לבית מוקדשא בני אלהבין
עמי בית ישראל לית אתון רשאין לא לקבשלא ולא
למיכלא בשר וחלב מערבין פתרא :

כח ונתון תמן וגוי וכתב על לוחיא חובניתא ית פתגמי קיימא עשרתי דבוכינא בתון קתיבין על לוחיא קדמא :
כט ונתון קומן מיתת משה מן שונרא דסיני ותרין
לית דסתרמא בידא דמשה כפיתתיה מן שונרא ומשה
לא חביב ארום אשפתהר זיו איקונין דאנפוי דנתן ליה
מן זיו אקר שכינתא בני קומן מללייתיה עמיה : ל
איקונין דאנפוי דחילון מן למקרא לנתוח : לא
גורין בקנישמא ומליל משרה עמהון : לב ומקבר דרין איתקריבו כל בני ישראל ופקדינון ית כל מרה דמליל
: עמיה בשונרא דסיני : לג ופסק משרה מן למללא עמהון ויחב על איקונין דבית אנפוי סודרא : לד ובר
עליל משה לקדם : למללא עמיה בעגרת סודרא דעל איקונין דבית אנפוי עד מיפקיה ונפיק ומליל עם בני
ישראל ית מה דאתקמד : לה וחסיון בני ישראל

ירושלמי
ארי שקחו וציהון דאפי :
ופקא אתון וכל בני ישראל ית משה והא אשפתהר זיו
וקרא להון משה ותבו לנומיה אתון וכל בברבייא דאתמגון
ומקבר דרין איתקריבו כל בני ישראל ופקדינון ית כל מרה דמליל
עמיה בשונרא דסיני : לג ופסק משרה מן למללא עמהון ויחב על איקונין דבית אנפוי סודרא : לד ובר
עליל משה לקדם : למללא עמיה בעגרת סודרא דעל איקונין דבית אנפוי עד מיפקיה ונפיק ומליל עם בני
ישראל ית מה דאתקמד : לה וחסיון בני ישראל

רש"י

לשון קרנים שהאור נזכהיק וכולט כמין קרן ונזיכין וכה משה לקרני ההוד רבותינו אמרונן המערה שנתן הקדוש ברוך הוא ידועל פניו שאמר
ושכתי כפי : (ל) ויראו מגשת אליו : כל וראה כמה גדול כוחה של עבירה שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר (שמות כד)
ונראה כבוד ה' כאש אוכלת בשר והר לעיני כל ישראל ולא יראים ולא מודעים ומשיגו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים
ומודעים : (לא) הנשיאים בעדה : כמו כשיאף בעדה : וידבר משה אליהם : שליחותו של מקום ולשון הוה הוא כל הענין
הזה : (לב) ואחריו בן נגשו : אחס שלמד לוקנים חזיר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל (ערובין נד) תבו רכנן כילד סדר המטה
משה היה למד ונשי הגבורה כנסם אחרן שנה לו משה פרקו כסתלק אחרן וישב לו לשמאל משה כנסו כעין שנה להם משה פרקס נסתלקו הן ושב
לעזר לימין משה וליתמר לשמאל אחרן כנסו וקנים שנה להם משה פרקס נסתלקו וקנים ישבו לדדיון כנסו כל העם שנה להם משה פרקס נסתלקו
ביד כל העם אחר כיה הוקנים שנים ביד בני אחרן שלשה ביד אחרן ארבעה וכו' כדליתא בעירובין : (לג) ויהו על פניו מסוה : כתר גונו
בית אפי לשון ארמו הוא כגמרא סוי לכא ועוד ככתובות הוה קא נפסיה אלפיה לשון הכטה היה מסתכל בה אף כאן מסוה כגד הניתן כנגד הפרטוק
וכית העינים ולכבוד קרני ההוד שלא יזנו הכל משה היה נותן המסוה כנגדן ונטלו כשעה שהיה מדבר עם ישראל וכשעה שהמקום מדבר עמו עד
לאיתו וכאלתו יאל כלה מסוה : (לד) ודבר אל בני ישראל וראו קרני ההוד בפניו ולשהוה מסתלק מהם : (לה) והשיב משה את המסוה על
פניו עד כואל לדבר אתו - וכשבא לדבר אתו נטלו מעל פניו : חסלת פרשת כי תשא ויקהל

רשב"ם

(כו) לא תבשל וגו' כבר פירשנו : (כז) כתבלק את הדברים האלה : האמורים בפ' זו הנני גורש מפניך וגו' כי על פי הדברים האלה
שלא תלכו אחרי אלקים אחרים : ושלא תכרות ברית ליושבי הארץ ולא להיתתן הם ולעלות לרגל : (כח) ויכתוב על הלוחות שכן אמר למעלה
וכתבתי על הלוחות ככתבהראשון : (כט) כי קרן לשון הוד : והמקדמה לקרני ראש קרניו אינו אלא שטות כי שתי מחלוקות הם דרוכ' תיבות
שטורה וגם יונתם כן פירש : (ל) את כל אשר דבר ה' אתו : חלפני העגל : כל מה שכתוב בפ' תרומה עד כי כשב משה וכל האמור בפ' זו :
(לד) מסוה כגד הקרוין והו' בו עיקר כמוו של מקוה ישראל : וגם ו' של סותה עיקר ושני מלכונשים הם ושני גזרת וכן פתר דונס והדין
עונו : יסיר המסוה כגילוי פנים לישראל את אשר יזנה ואח"כ חוזר ומתכסה במסוה : לדבר עם שכינה עד כאן לדבר אתו עם השכינה וחוזר
ומתגלה : ועתה אם תשא חטאתם ואם אין עתה נח מפניך אשר כתבת : ראה משה רבינו שהק"ל לא היה שלם על מעשה העגל אחר לו
רכש"ע אלא תשא העם הוה חטאה גדולה ועתה אם תשא חטאתם

מכלל יופי

המקרא דרך קצרה וכן במקומות רבים : (כו) (כבורו)
אדמתה) : תאר לפני המבוכר פרימי"ר רוש כלעו :
(לא הבשל גדי בהלבאמו) : בסימן כ"ג מזה הספר ע"ע :

כי קרן עור פני משה והשיב משה את-
המסנה על-פניו עד-באו לדבר אתו:

ומפטרין ושלח אחאב . במלכס' א'
סימן י"ח : קל"ט חנ"ל . סימן :

ס ס ס

לה א ויקהל משה את כל-עדת בני ישראל

ונאמר אליהם אלה הדברים

אשר-צוה יהוה לעשות אתם : ב ששת

ימים תקשה מלאכה וביום השביעי יהיה

לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל-הקשה

בו מלאכה יומת : ג לא-תבשרו אש בכל

משבתכם ביום השבת : ד ויאמר

משה אל-כל-עדת בני-ישראל לאמר זה

הדבר אשר-צוה יהוה לאמר : ה קחו

מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה

את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת :

ו ותכלת וארנמן ותולעת שני וששועים :

ז וערת אילים מאדמים וערת תחשים

ועצי שטים : ח ושמן למאור ובשמים

לשמן המישה ולקטרת הסמים : ט ואבני-

שהם ואבני מלאיכ לאפור ולחשן :

י וכל-חכס-לב בכם יבאו ויעשו את כל-

אשר צוה יהוה : יא את-המשכן את-

אהלו ואת-מבסתי את-קרסיו ואת-קרשיו

את-בריתו את-עמדיו ואת-אדניו : יב את-

הארן ואת-בדיו את-הכפרת ואת פרקת

המסך : יג את-השלתן ואת-בדיו ואת-

כל

סני זיו וקרנא דאפי-משה ומתיב משה

ית-בית אפי על-אפוהי עד-דעליל למקלא

עמיה :

ס ס ס

א וכןש משה ית-קל-כנישתא דבני

ישקאל ונאמר להון אלן פתגמא

דפקיד ו למעבר יתהון : ב שתא יומן

התגביר עיבדתא וביומא שביעאד ית

לכון קודשא שבא שבמא קדם-ו ב-

דיעביר ביה עיבדתא יתקטיל : ג לא-

תבערון אשרתא בכל מותבניכון ביומא

דשבמא : ד ונאמר משה לבל-כנישתא

דבני-ישקאל למימר דין פתגמא דפקיד ו

למימר : ה סבו מנכון אפרשותא קדם-

ו כל דיתרעי לביה ייתי ית אפרשותא קדם

ו דהבא וכספא ונחשא : ו ותכלא וארנמן

וצבג זהורי ובוץ ומעזי : ז ומשכי דרכו

מסמקי ומשכי דססונא ואעי שטיין :

ח ומשקא לאנהרותא ובוסמא למשח

רבותא ולקטורת בוסמא : ט ואבני-

בורלא ואבני אשלמותא לשקעא באפוקא

ובחושנא : י וכל-חכימילבא דבכון יתון

ויעבדון ית-כל-דפקיד ו : יא ית-משכנא

ית-פרסיה וית-חופאיה ית-פורפוהי וית

דפוהי ית-עברוהי ית-עמודוהי וית-סמכוהי :

יב ית-ארנא וית-אריחוהי ית כפורתא

וית פרוכתא דפרקא : יג ית-פתורא וית

אריחוהי וית-כל-מנוהי ונת להם אפיא :

וית